

CONFLICTELE ASIMETRICE. CAUZĂ ȘI EFECTE

ASYMMETRIC CONFLICTS. CAUSE AND EFFECTS

*CS I dr. ing. Liviu COȘEREANU**
*CS II dr. ing. Tiberius TOMOIAĞĂ***

Rezumat: Studiile contemporane privind problematica relațiilor internaționale menționează frecvent transformările considerabile ce au avut loc în mediul securității internaționale pe parcursul ultimilor decenii. Căderea Uniunii Sovietice, accelerarea proceselor de integrare economică internațională, influența tot mai mare a actorilor non-statali, precum și schimbările din cadrul mediului militar și tehnologic al informației au contribuit la apariția noilor provocări la adresa statelor, forțelor sale armate și populației civile. Printre aceste noi provocări, descoperim ceea ce analiștii numesc „amenințări asimetrice”. Analiza conflictelor asimetrice, înțelegerea cauzelor și efectelor sale pot permite generarea unor măsuri care să permită limitarea daunelor și creșterea șanselor de a fi în tabăra învingătorilor.

Cuvinte-cheie: conflict asimetric; asimetrie strategică; cauzalități și efecte asimetrice.

Abstract: Contemporary studies regarding international relations often mention the considerable transformations taking place in the international security environment during the last decades. The fall of the Soviet Union, the acceleration of processes of international economic integration, the ever higher influence of non-state actors as well as the changes in the military and information technology environment contributed to the emergence of the new challenges to states, their armed forces and civilian population. Among these new challenges, we can find what the analysts call „asymmetric threats”. The analysis of asymmetric conflicts, understanding their causes and effects may allow generating measures that might allow limiting damages and increasing the chances of being on the winners' side.

Keywords: asymmetric conflict; strategic asymmetry; asymmetric causes and effects.

* Cercetător științific gradul I, Director științific la Institutul Național de Cercetări Aerospațiale „Elie Carefoli, E-mail: lv.cosereanu@ gmail.com

** Cercetător științific gradul II, Loctiitor științific al Agenției de Cercetare pentru Tehnică și Tehnologii Militare

Conflictele asimetrice

Termenul de conflict asimetric inițial sugera o situație în care un adversar își domina complet oponentul. Totuși, semnificația actuală este ceva mai subtilă de atât. Un mod de a defini asimetria strategică este acela ca fiind orice mijloc prin care un adversar obține avantaje asupra oponentului său, fără a fi limitat exclusiv la tehnologie.

O altă definiție, mult mai complexă a fost formulată de un teoretician militar: „Asimetria în domeniul problemelor militare și al securității naționale reprezintă acțiunea, organizarea și gândirea (concepția) diferită de cea a adversarului, în scopul maximizării propriilor avantaje, al exploatării slăbiciunilor adversarilor, al obținerii inițiativei sau câștigării libertății de acțiune. Ea poate fi: politico-strategică, militaro-strategică, operațională sau o combinație a acestora”¹³.

De asemenea, asimetria poate să implice diferite metode, tehnologii, valori, organizații, perspective în timp, sau poate combina unele din aceste elemente. Ea poate fi utilizată pe termen scurt sau lung, într-un mod intenționat sau implicit. Aceasta poate fi efectuată izolat sau în asociere cu abordările simetrice. În cele din urmă, asimetria poate să se manifeste într-o dimensiune psihologică precum și fizică.

Puține sunt situațiile când se creează o stare de conflict, iar părțile adverse să se afle într-o relație de simetrie. Mai devreme sau mai târziu se produce o transformare într-o relație de asimetrie.

În cazul conflictelor militare, asimetria a constituit factorul decisiv în stabilirea victoriei uneia dintre părți. Dimpotrivă, simetria între două părți adverse, care presupune, printre altele, concordanța conceptelor și planurilor de acțiune, proporționalitate în forțe și mijloace, capacități logistice asemănătoare, timpi de reacție asemănători sau compatibili etc., nu este dorită și nu poate, în nici un caz, să asigure victoria în luptă, să conducă spre realizarea scopurilor propuse în războiul asimetric al zilelor noastre.

„Victoria poate fi creată” – spunea Sun Tzî, cu o jumătate de mileniu î.e.n., în lucrarea „Arta războiului”. Pentru aceasta nu sunt de-ajuns numărul sau forța, motiv pentru care în lucrare se insistă permanent pe investiția în inteligență, în pricepere, în crearea de abilități, în dezvoltarea capacității de analiză și sinteză, în dezvoltarea și promovarea inițiativei creatoare, în găsirea unor soluții de contracarare a superiorității adversarului, în găsirea sau crearea situațiilor de asimetrie, de conflict asimetric, cum se spune astăzi. „Întreaga artă a războiului se bazează pe înșelătorie. De aceea, dacă ești capabil, simulează incapacitatea; dacă

¹³ Gl. bg. dr. Paul Vasile, *Asimetria strategică*, în Observatorul militar, nr.18 (8 – 14 mai 2001).

ești activ, simulează pasivitatea. Dacă ești aproape, fă să se creadă că ești departe și dacă ești departe, fă să se creadă că ești aproape. Momește inamicul pentru a-l prinde în capcană; simulează neorânduiala și lovește-l; evită-l acolo unde este puternic. Fă să i se pară că ești în situație de inferioritate și încurajează-l la înfumurare. Nu-l slăbi nici o clipă, hărțuiește-l. Atacă-l când și acolo unde nu este pregătit; acționează când el nu se așteaptă la așa ceva”¹⁴.

Conflictele asimetrice pot fi clasificate după numeroase criterii, așa cum sunt de altfel definite și în¹⁵. Ele pot fi:

- Militare: Războiul non-contact; Războiul disproporționat; Războiul popular (total); Guerila; Revoluția armată; Războiul civil; Terorismul.

Violente și non-violente: Conflictul de joasă intensitate și de intensitate medie; Războiul psihologic; Războiul informațional și mediatic; Ciber conflictul.

- Non-militare: Îndiguirea; Embargo-ul și blocada economică; Separatismul etnic; Boicotul.

Elementele care au o influență considerabilă asupra conflictelor asimetrice contemporane sunt: globalizarea, rețelele media și accesul sporit la informații; proliferarea tehnologiilor și dezvoltarea rețelilor; transfer tehnologic; dezvoltarea organizațiilor teroriste; terorismul nuclear; atacurile cibernetice; amenințarea terorismului economic; alte forme de terorism.

Cauza conflictelor asimetrice

Înainte de a se face o analiză a cauzelor conflictelor asimetrice este absolut necesară o analiză privind cauzele conflictelor în general. Așa cum s-a menționat anterior, toate conflictele vor deveni în mod inevitabil la un moment dat asimetrice.

Adevărata problemă a conflictelor este pericolul permanent ca acestea să escaladeze: pe parcursul acestora se pune din ce în ce mai mult preț pe strategii de dobândire a puterii și pe uzul violenței. Conflictul devine astfel din ce în ce mai greu de controlat, până când scapă de sub control, trece pragul violenței, cauzând distrugere și suferință. Conviețuirea este astfel îngreunată, dacă nu chiar imposibilă pe termen lung.

Conflictele violente sunt determinate de cauze multiple și interconectate, care pot fi clasificate ca fiind indirecte sau de structură (provocate de sistem) și directe (provocate de evenimentele în curs). De asemenea, factorii care generează conflictele violente pot avea caracter intern sau extern în raport cu arealul aflat în conflict.

¹⁴ SUN TZÎ, *Arta războiului*, Editura Militară, București, 1976.

¹⁵ *Conflicte asimetrice. Cerințe operaționale privind structura armatei României*; http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/confliasimetrice.pdf.

Cauzele indirecte sunt determinate de deteriorarea mediului, creșterea numărului populației, competiția pentru resurse, moștenirea lăsată de războiul rece, sărăcia, apartenența etnică. Acestea sunt unele exemple de cauze de sistem ce pot produce conflicte violente. Cauzele de sistem ale conflictelor sunt omniprezente și afectează comunități largi de oameni. Ele afectează în timp evoluția conflictului și pot fi combătute prin programe internaționale sau politici guvernamentale îndreptate în această direcție. Rezultatele însă apar pe termen lung.

Cauzele directe sunt provocate de problemele din sistemul social și politic, problemele din procesul de comunicare instituțională, activitatea instituțiilor angrenate în ameliorarea efectelor indirecte asupra populației. Politicile guvernamentale, organizațiile sociale, programele de reforme economice, problemele generate de liberalizarea politică, militarizarea și ajutorul militar extern pot fi surse directe ale conflictelor violente.

Cauzele interne și externe reprezintă o altă dimensiune majoră ce influențează poziția unei țări în spectrul pace – conflict. Factorii interni și cei regionali pot încuraja sau ajuta adoptarea acelor măsuri ce reduc tensiunile și elimină posibilitatea unui conflict violent (spre exemplu, prin implicarea celei de-a treia părți). Aceste cauze pot fi, la rândul lor, directe sau indirecte.

Unele conflicte pot avea cauze imediate, fiind produse direct de acțiuni sau evenimente cu o evoluție imprevizibilă și care devin rapid violente (de exemplu, prăbușirea unui guvern, urmată de o rebeliune a unui grup care vrea să preia puterea prin forță).

Cauzele conflictelor asimetrice mai pot fi împărțite și în următoarele categorii:

- structurale: natura actorului regim (autoritar contra democrat);
- tehnologice: răspândirea tehnologiei militare, răspândirea armelor mici relativ avansate în țările în curs de dezvoltare;
- culturale: creșterea naționalismului militar, asimetriei ideologice;
- psihologice: vulnerabilitatea față de putere și interese;
- interacțiuni strategice: o strategie politico - militară greșită contra actorilor slabi poate rezulta în eșec;
- religioase: deși aparent sunt câteva paliere importante din punct de vedere religios, care în timp s-au consolidat și stabilit doctrinele, totuși dată fiind evoluția omului generată de cunoaștere mai mult sau mai puțin în exprimarea realității, se produc schimbări de paradigme. Consecința este că apar noi curente, noi orientări, noi strategii atât în interiorul palierului cât și în exteriorul acestuia, generând în felul acesta noi orientări.
- etnice: sunt poate cele mai sensibile și mai greu de controlat ca proces, cu rezultate nu totdeauna în conformitate cu prognozele. Experiențele de până acum

ne demonstrează că succesul strategiei în contracararea unei acțiuni asimetrice sau chiar simetrice a constat în cunoașterea cu responsabilitate și profunzime a personalității etniei cu care se produce confruntarea.

•energetice: descoperirea focului credem că pe lângă multiplele avantaje a produs multiple transformări de atitudine în natura umană. Se constată că nu totdeauna deținătorii de resurse energetice au și evoluția pe măsură. Acest lucru se întâmplă din cauza dezechilibrelor de dezvoltare tehnologică. Deținătorii de tehnologie, sunt cei care în principiu pot impune regula jocului. În felul acesta șansa producerii unei asimetrii conflictuale este extrem de mare. În acest caz ca și în multe alte dezechilibre care conduc către conflicte asimetria este negativă.

Existența unui consens în ceea ce privește faptul că amenințările asimetrice au un impact semnificativ asupra securității și apărării naționale conduce inevitabil la o nevoie clară de a înțelege acest fenomen și a cauzelor care îl pot favoriza în scopul evaluării consecințelor ce decurg din riscurile și amenințările asimetrice.

Efectele conflictelor asimetrice

Amenințările asimetrice au un impact semnificativ asupra securității și apărării naționale. Este vorba atât de maniera de concepere, organizare și conducere a securității și apărării naționale, cât și de adaptarea flexibilă a acestora la noile amenințări de securitate. De aici, necesitatea evaluării situației în materie de securitate și apărare naționale pentru a sesiza consecințele ce decurg din riscurile și amenințările asimetrice. Aceste consecințe pot cuprinde:

- capacitatea de a recunoaște din timp evoluțiile mediului de securitate regional și național, pentru a putea demara oportun adaptările necesare armatei;
- adaptarea organizațiilor cu atribuții în spectrul apărării și securității, cum ar fi NATO, ONU, Agenția Europeană de Apărare etc.;
- proliferarea crescândă a armelor de distrugere în masă ca și riscul relevat de teroarea amenințărilor CBRN necesită introducerea unor noi măsuri de protecție atât a forțelor armate, cât și a populației civile;
- efectul globalizării și interacțiunile existente între diverse state favorizează trecerea crizelor și conflictelor de la o țară la alta, căci frontierele și distanțele în raport cu focarele de criză nu mai oferă o protecție substanțială;
- diversitatea pericolelor și riscurilor anulează limitele existente între securitatea internă și externă sau cele între domeniile civil și militar.

Amenințările asimetrice au o influență directă asupra operațiunilor militare la nivel strategic, operațional și tactic. Nivelul critic se estimează a fi cel operațional. Factorii de decizie aflați la nivel strategic trebuie să continue să fie preocupați de întregul spectru de probleme de securitate interne și externe, indiferent de cauze și să opereze în mediul politic în scopul identificării de soluții și

dezvoltării de strategii care să contracareze aceste amenințări. De asemenea, ei trebuie să conceapă politici și linii directe în scopul creării unui cadru în interiorul căruia comandanții aflați la nivel operațional și omologii lor din mediul civil, angajați ai instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale să poată opera și gestiona acest tip de amenințări. Deși comandanții la nivel tactic vor trebui să dobândească noi deprinderi și abilități pe măsură ce teatrele de operațiuni se modifică considerabil, rolul lor ca și conducători nu se va schimba semnificativ. Comandanții la nivel operațional vor fi cei care vor avea responsabilitatea de a apăra forțele militare implicate în operațiunile militare, de a coordona acțiunile împreună cu alte structuri ale forțelor de ordine publică, structurilor de informații sau a celor de intervenție la dezastre.

Concluzii

Asimetric sau simetric sunt două concepte a căror percepție este relativă și depinde de conjunctură și de momentul în care acestea apar. Desigur totul în acțiunile civile sau militare și de securitate este procedurat, standardizat. Acest lucru conduce la o ordine a acțiunilor. Totuși predictibilitatea deciziei este sau poate fi influențată tocmai de acestea (proceduri, standarde etc.).

Asimetria nu trebuie să fie gândită doar ca un echivalent al „strategiei celui slab împotriva celui puternic”, chiar dacă această strategie a fost cu succes aplicată în trecut. În prezent este cert faptul că asimetria apare mai des ca o modalitate firească, împrumutată de acei actori care nu pot răspunde la o escaladare disimetrică și au tot interesul în a modifica contextul moral și natura mijloacelor utilizate. Acest gen de schimbări, precum folosirea luptătorilor kamikaze de armata japoneză sau chiar aplicarea armei nucleare de către armata americană, într-o anumită perioadă, poate inversa raporturile de forță, fapt ce obligă adversarul de a se adapta, mai mult sau mai puțin ușor, în limita mijloacelor și valorilor sale morale. Aceste cazuri de utilizare a asimetriei creează o ruptură de ritm privind elaborarea și fundamentarea strategiilor de securitate națională. Statele Unite ale Americii au asociat asimetria progresului lor tehnologic, înfățișând astfel valoarea pozitivă a acesteia. Atentatele din 11 septembrie 2001 amintesc despre faptul că nimeni nu are monopolul asupra asimetriei, ceea ce a condus Pentagonul la necesitatea de a diferenția asimetria pozitivă, rezultatul unui efort tehnologic inovator, de asimetria negativă, care transformă un avion într-o armă în mâinile unui terorist înarmat numai cu un cuțit.

În acest context, cadrul de gândire a asimetriei este de a menține puterea prin controlul instrumentelor agile și proactive, dacă nu este vorba de acțiuni preventive, care presupun în măsură egală atât mobilizarea eforturilor, cât și contrastrategii față de o gamă de scenarii asimetrici aplicate de adversari puternici.

În acest caz, putem menționa atacurile terorismului transfrontalier combinat cu terorismul politic, mafia și servicii de informare, strategiile indirecte ale puterilor regionale prin sprijinirea terorismului transnațional, a mișcărilor revoluționare sau sprijinirea programelor nucleare și a transferului de tehnologie. Strategiile indirecte și influența marilor puteri, precum și difuzarea comercială a tehnologiilor sofisticate (accesul la informații în timp real, armele miniaturizate și precise, vehiculele aeriene fără pilot, camuflaje, înșelătorii, etc.) au modificat considerabil conflictul de tip „*cel slab împotriva celui puternic*”. Astfel, reieșind din contradicțiile în gândirea asupra asimetriei, actualmente, este important de a înțelege perspectivele asimetriei, pentru a încerca de a anticipa efectele pe care ea le va avea asupra dezbaterii strategice.

În felul acesta s-au configurat pentru procesul decizional trei componente majore care conduc la un act decizional de succes;

- componenta operațională ale cărei proceduri și regulamente sunt bine stabilite;
- componenta de intelligence care la fel are stabilite, proceduri și standarde de aplicare;
- componenta de știință și tehnologie care acoperă tocmai partea de neconformitate procedurală și de atitudine, fiind capabilă să ofere soluții prin care asimetria negativă (generată de adversar) să fie folosită în avantajul celui atacat.

După 11 septembrie această triadă este folosită cu succes de către decidenți, în SUA în special.

O consecință extrem de importantă a triadei a fost spargerea conceptului de protecție a forței în două mari și importante componente:

- protecție directă: definită în special de doctrinele și procedurile operaționale și de intelligence clasice;
- protecție indirectă: în care componenta de știință și tehnologie generează, utilizând componenta de intelligence, informații către operațional, în vederea definirii strategiei de acțiune.

• Cunoașterea de către decidenți a unor aspecte minimale conduce la o cultură decizională care să permită acestora să „jongleze” cu noțiunea de simetric sau asimetric. Rezultatul nu poate fi altul decât o decizie care să conducă la succes, indiferent de ce natură. Cel mai bun exemplu în acest sens sunt jocurile de orice natură: șah, go etc.

BIBLIOGRAFIE

Conflicte asimetrice. Cerințe operaționale privind structura armatei României.

[On-line]: http://cssas.unap.ro/ro/pdf_studii/confl_asimetrice.pdf;

PAUL V., *Asimetria strategică*, în *Observatorul militar*, nr.18 (8 – 14 mai 2001);

SUN TZÎ, *Arta războiului*, Editura Militară, București, 1976.

